

kih mještana, prenosi tri priče o običajima stanovnika Krbuna, i to o načinu proslave blagdana sv. Ivana Krstitelja (Ivanja) u poglavlju *Ivanjski licit u Krbunama*, zatim o nastanku mjesta i njegova imena u poglavlju *Krbunske ugljevarice*, te naposljetku u poglavlju *Frane Vuk i njegov križ*, riječ je o klesaru Frani Vuku koji je "za pokoru" 1881. godine isklesao neobično ukrašen križ, do kojega mještani, u blagdane Tijelova, Ivanja i Duhova, svečano hodočaste polazeći od župne crkve.

Na kraju Zbornika nalazi se popis suradnika s adresama institucija na kojima rade. Treba još napomenuti da se na kraju svakoga znanstvenog priloga nalazi popis korištene literature i sažetak napisan na tri jezika: hrvatskom, talijanskom i slovenskom, kako bi ovi radovi bili približeni što većem broju čitatelja, ne samo iz Hrvatske, već i zemalja koje graniče s Istrom. Izvorni znanstveni radovi koji se nalaze na stranicama "Pićanskoga zbornika" velik su doprinos hrvatskoj historiografiji, budući da se do sada vrlo malo pisalo o povijesti Pićanštine, možda baš iz razloga što je veliki dio arhivske građe s toga područja, zbog nesretnih povijesnih okolnosti, uništen.

Zrinka Novak

Institutional Structures and Elites in Sălaj Region and in Transylvania in the 14th-18th Century, ur. András W. Kowács, *Transylvanian Review*, sv. 21, Dodaci, br. 2, Cluj-Napoca 2012., 252 str.

Transylvanian Review je časopis koji je počeo izlaziti 1991., nastavljajući se na tradiciju *Revue de Transylvanie* koja je izlazila u razdoblju od 1934. do 1944. godine. Izlazi četiri puta godišnje, a izdavači su Centar za transilvanske studije (Center for Transylvanian Studies) i Rumunjska akademija. Časopis objavljuje studije, članke, rasprave i prikaze knjiga iz povijesti, književnosti, umjetnosti, religije i etnologije povijesnog područja Transilvanije. Članci se objavljuju na svjetskim jezicima: engleskom, njemačkom, talijanskom i francuskom. Ovaj broj časopisa podijeljen je na dva dijela. Prvi je *Institutional Structures and Elites in Sălaj Region in the 14th-17th Centuries* i sadrži tri članka, dok je drugi dio *Institutional Structures and Elites in Transylvania in the 15th-18th Centuries* i sadrži osam članaka. Na kraju časopisa nalazi se popis autora s njihovim radnim mjestima i adresama.

Prvi rad je članak *Editing and Publishing Historical Sources in the Research Institute of the Transylvanian Museum Society* (9-30) Tomása Fejéra, u kojem se govori o prikupljanju i objavljivanju građe iz srednjovjekovne i ranonovovjekovne povijesti Transilvanije koje provodi *Research Institute of the Transylvanian Museum Society*. Prije upoznavanja s izvorima autor nas upoznaje s osobom koja je zaslužna za početak objavljivanja radova, Zsigmondom Jakóm, te s metodom rada muzeja. Muzej uz izvore objavljuje i *regesta* koja omogućavaju istraživanje većem broju znanstvenika. U radu su prikazana četiri izvora kojima se muzej trenutno bavi: Kolekcija transilvanijskih srednjovjekovnih isprava (*Codex Diplomaticus Transsylvaniae*), Protokoli vjerodostojnog mjesta iz Alba Iulie i Cluj-Mănăştura datirani nakon sekularizacije (1556.), *Libri regii* transilvanskih vladara i Arhiv obitelji Wesselényi koji potječe iz razdoblja prije 1690. godine. Protokoli vjerodostojnih mjesta trebali su pomoći u očuvanju zakonskih dokumenata. *Libri regii* sadržavaju prijepise korespondencije transilvanskih vladara, njihove odluke, vazalne ugovore. Obitelj Wesselényi stoljećima je bila jedna od najutjecajnijih obitelji Transilvanije, kako u političkom životu, tako i u društvenom životu te je zato njihova bogata ostavština važna za povijest Transilvanije.

Sljedeći članak je *The Authorities of Middle Solnoc and Crasna Counties in the Middle Ages* (31-66), što ga potpisuje sam urednik izdanja, András W. Kovács. Članak govori o organizaciji i funkcioniranju srednjovjekovnih pokrajina Srednji Solnoc i Crasna, a naglasak se stavlja na

ulogu župana, podžupana i sudaca te na važnost plemićkih sudova. Rad je podijeljen u nekoliko poglavlja, a na početku nas autor upoznaje s pokrajinama regije Sălaj te otvara pitanje spadaju li regije Solnoc i Crasna u Ugarsku ili u Transilvaniju. Predstavljajući upravu pokrajina Solnoc i Crasna autor objašnjava teritorijalne promijene i kako su one utjecale na službe. Dio prostora posvećen je obitelji Drágfi od Beltuiga koja je obnašala dužnost župana pokrajina Solnoc i Crasna od oko 1470. godine. Autor ukratko donosi povijesti obitelji i najvažnije članove. U drugoj polovici 16. stoljeća te pokrajine Srednji Solnoc i Crasna postale su dio Kneževine Transilvanije i župane su postavljali transilvanski kneževi. Na kraju rada nalazi se dodatak koji se sastoji od popisa dužnosnika u pokrajinama Solnoc i Crasna do 1541. godine.

Posljednji članak u prvom djelu časopisa je rad Géze Hegyija, *The Affiliation of Medieval Sălaj (Szilágy) Region in the Mirror of Social Relations* (67-100) te se bavi istim teritorijem kao i prethodni rad, pokrajinama Srednji Solnoc i Crasna, ali s drugačijim ciljem. Autor pokušava ispitati pripadaju li ove pokrajine Ugarskoj ili Transilvaniji, odnosno kroz tri poglavlja (geografska pozicija, društveni odnosi i vjerodostojna mjesta) razmatra to pitanje. Vremenski period koji autor sagledava je razdoblje između 1200. i 1424. godine. Razmatrajući geografsku poziciju autor zaključuje na stranu Ugarske. Situaciju u društvu promatra kroz dvije stavke. Prva je kroz jurisdikcije tvrdih gradova i tu je ugarsko plemstvo nadmoćno. Druga je kroz ukupan broj plemstva i institucije, gdje Ugarska ima malu prednost pred Transilvanijom. Mjesta javne vjere su bile institucije srednjovjekovne Ugarske, koje su izdavale razne dokumente, čija se praksa proširila i u Transilvaniju. Čak 75-85% ovih dokumenata izdano je u ugarskim mjestima javne vjere. Autor zaključuje da po svim kategorijama koje je on obradio, pokrajine Srednja Solnoc i Crasna više pripadaju Ugarskoj nego li Transilvaniji.

Prvi članak u drugom dijelu časopisa je *Remarks on the Careers of the Vice-voivodes of Transylvania in the Late Middle Ages (1458-1526)* (103-137), što ga ponovno potpisuje András W. Kovács. Članak je podijeljen na nekoliko poglavlja, a na početku autor izlaže problem identifikacije vicevojvoda, jer su mnogi koristili prezimena o kojima se jako malo zna. Zatim se autor osvrće na imenovanje zamjenika vojvode, koje je obavljao sam vojvoda, a on je najčešće bio pripadnik iste obitelji. Autor također ukazuje i na druge političke funkcije koje su zamjenici obavljali prije ili poslije ove funkcije. Na kraju rada autor pozornost poklanja imovini (posjedi i imanja) i funkcijama koje su vicevojvode obnašali u cijelom Ugarskom Kraljevstvu, ali ipak važnost stavlja na uspostavljanje dobrih bračnih veza jer iste omogućavaju daljnje povezivanje s ostalim plemićkim obiteljima.

Slijedi članak Emőke Gálfi *Transylvanian Places of Authentication and Ecclesiastical Intellectuals in the Middle Ages* (139-154), u kojem autorica želi ukazati na povezanosti između dvije glavne crkvene institucije koje su obavljale i svjetovne i crkvene funkcije. Na početku rada autorica donosi pregled historiografije te se osvrće na povijesni razvoj samostana Cluj-Mănăstur i Transilvanijskog kaptola. Zatim naglasak stavlja na učene ljude koji su boravili u samostanu i one koji su djelovali u Transilvanskom kaptolu, kao i svećenike te njihovu ulogu u životu samostana kao mjesta javne vjere (*locus credibilis*).

Šesti članak u časopisu je rad Zsolta Bogdándia *Remarks on the Activity of the Cluj-Mănăstur Place of Authentication in the Age of the Transylvanian Principality* (155-162). Autor stavlja naglasak na djelovanje samostana Cluj-Mănăstur, u kojem su se izdavali dokumenti, kao mjesta javne vjere. Uz ovaj samostan postojala je još jedna institucija u Transilvaniji, koja je bila mjesto javne vjere, Transilvanski kaptol. Autor se bavi djelovanjem samostana i njegovom izdavačkom djelatnosti u vrijeme Kneževine Transilvanije. Također se osvrće i na korisnike samostana te kakvu ulogu je imala lokacija samostana u njegovom djelovanju.

Slijedi članak *Fortress-Building in the 16th-Century Transylvania. The Recruitment of Labour Force* (163-179) Kláre P. Kovács. Zbog česte ratne opasnosti od Osmanskog Carstva bilo je nužno poboljšati obranu transilvanskih utvrda, što je upravo osnovna tema ovoga rada. Au-

torica smatra kako su habsburški vladari ulagali u utvrde u Transilvaniji jer su vjerovali da će se to područje ponovno ujediniti s Ugarskom i time će oni postati vladari Transilvanije. U Transilvaniju dolaze talijanski graditelji, ali i nova radna snaga kojoj je zadatak da radi na utverdama. Prvi dio članka posvećen je arhitektima koji su radili na utverdama te se spominju njihovi najznačajniji radovi. Kroz primjer utvrde Oradea autorica pokazuje kako je tekla obnova utvrda. Zatim slijedi dio teksta posvećen obrtnicima i fizičkim radnicima koji su radili na utverdama. Autorica zaključuje da je Transilvanija zaostajala za ostalim pokrajinama Svetog Rimskog Carstva u gradnji i obnavljanju utvrda.

Članak *The Inquisitors in the Judicial Practice of Cluj at the end of the 16th Century* rad je autora Lászla Pakóa (181-197). Članak je podijeljen na nekoliko poglavlja, a naglasak se stavlja na funkciju inkvizitora grada Cluja. Autor će pokazati zašto i kako je osnovana funkcija inkvizitora, njezinu ulogu u upravljanju gradom te posljedice njihova djelovanja. Funkcija je osnovana krajem 16. stoljeća, a uloga inkvizitora bila je borba protiv kriminala. Doseljavanjem većeg broja novog stanovništva raste i kriminal u gradu, pa gradska vlast osniva funkciju inkvizitora, koji su birani na godinu dana s mogućnošću ponovnih izbora i koji su trebali smanjiti stopu kriminala. Inkvizitor je bio ugledni član društva te je nakon ove funkcije, uglavnom, obnašao i druge važne funkcije u gradu. Autor zaključuje da se još sa sigurnošću ne može reći precizna uloga inkvizitora, ali da je ona svakako pridonijela sigurnosti grada. Ono što se zna o dužnosti inkvizitora jest da su provodili istrage zločina i privodili pred sud uhićenike.

The Manorial Court of the Reformed Parish of Cluj (1676.-1695.) (199-219) članak je Anikó Szász. Autorica raspravlja o pravim pitanjima u Transilvaniji. Na početku nas autorica upoznaje s transilvanskim plemićkim sudovima i njihovim pravilima. U radu se spominju svi sudovi u Transilvaniji i posebnost svakoga suda, kojim pitanjima se on bavio, kako je izgledao proces te kako je funkcionirao svaki pojedini sud. U ostatku članka autorica se detaljnije bavi tijekom suđenja kroz primjere suđenja između dva kmeta o pitanju vlasništva nad livadom, žene vlastelina koja je tužila kmetove za ometanje posjeda i kroz suđenje čijem se početku ne zna uzrok, ali je ono bilo poništeno.

Slijedi članak autorice Andree Fehér, *The Lord my God Has Given My Wife a Child. Childbirth in 18th Century Transylvania* (221-235), u kojem se autorica bavi problematikom rađanja i majčinstvom, a temelji se na dnevnicima, memoarima i korespondenciji političke elite, plemića i gradskih službenika od 18. stoljeća. Rad je podijeljen na poglavlja, a na samom početku autorica govori o ulozi žene i njezinoj ulozi u obitelji. Autorica pokazuje da je broj djece varirao u obiteljima, ovisno o društvenom položaju, ali i o prevenciji trudnoće i negativnim stranama (kontracepcija, pobačaj i čedomorstvo). O samoj trudnoći ima jako malo informacija jer se rijetko spominje u memoarima, ali ipak je poznato da je svaka obitelj imala svoje običaje kako postupati s trudnicama i što im je dopušteno. O samom porođaju ima više podataka. Zna se da je to bio privatniji događaj, ali s javnim značenjem, da se obavljao u kući, a rjeđe kod rodbine. Muškarci nisu bili dobrodošli, a sudjelovale su sve udane članice obitelji. Autorica spominje i slučajeve mrtvorodenčadi. Na kraju rada autorica se okreće pitanju dojenja djece i dojljama.

Posljednji članak je *The Local Exercise of Power in Sătmar county at the Beginning of the 18th Century* (237-251), u kojem se autorica Judit Pál bavi patronatsko-klijentelističkim odnosima u 18. stoljeću u gradu Satu-Mare. Prikazan je odnos između patrona i klijenta na primjeru Sándora Károlija i Gábora Erősa. Károli pripada visokom društvu, ali je i Erős jedan od istaknutijih pripadnika društva koji obnaša i političku vlast. Članak se sastoji od nekoliko poglavlja, a na samom početku autorica nas u osnovnim crtama upoznaje kako bi patronatsko-klijentelistički odnosi trebali funkcionirati u teoriji te određuje "mjesto i vrijeme radnje". Središnji dio rada je poglavlje o aferama krčmi. Krčme su bili najveći izvori financija i bilo je bitno tko je vlasnik. Upravo na ovome primjeru pokazano je kako je Károli koristio Erősa i njegove veze

da dobije ono što želi. Na kraju članka autorica više pažnje posvećuje patronatsko-klijentelističkim odnosima i kako su oni u praksi funkcionirali te koje je koristi imala koja strana (patron i klijent).

Časopis je vrlo važan za bolje upoznavanje povijesti Transilvanije i omogućuje nam uvid u teme koje zanimaju tamošnje povjesničare. Časopis donosi nekoliko članka koji se bave istim područjem, ali s drugačijom metodologijom i drugačijim naglascima na pojedine funkcije i mjesta. Tako se neki "problemi" (pitanje pripadnosti pokrajina Srednji Solnoc i Crasna) spominju samo usputno, dok taj isti "problem" drugi članci pokušavaju riješiti. Nezaobilazne su teme društvene (majčinstvo, patronatsko-klijentelistički odnosi), pravne (mjesta javne vjere, funkcija inkvizitora i sudovi) i vojne prirode (utvrde).

Mia Prusina

Medieval Travel in Russian Research, ur. Svetlana I. Luchitskaya – Gerhard Jaritz, *Medium Aevum Quotidianum Sonderband*, sv. 27, Krems 2011., 68 str.

Posebno izdanje časopisa *Medium Aevum Quotidianum*, sv. 27, objavljeno je 2011. godine (Krems, Austrija) u suradnji s urednicima ruskog časopisa *Одиссей: человек в истории*. Tema broja su srednjovjekovna putovanja u ruskoj historiografiji, a urednici Svetlana I. Luchitskaya i Gerhard Jaritz odlučili su u svesku objaviti tri studije iz 2009. godine, koje se bave putovanjem kao kulturnim i povijesnim fenomenom.

Fedor D. Prokofiev autor je prve studije u zborniku pod naslovom *Peregrinatio in the Ocean: Allegory and Reality in the Navigatio Sancti Brendani* (7-21), u kojoj raspravlja o alegorijskim i realnim opisima u putovanju sv. Brendana. Kako sam naglašava njegov fokus je usredotočen na značenje i funkciju alegorijskih momenata u tekstu, ali i na razumijevanje povijesnih detalja u alegorijskom kontekstu. Tekst putovanja, koji je nastao između 8. i 9. stoljeća, daje nam više informacija o samom autoru, negoli o putovanju glavnih junaka. Pretpostavlja se da je tekst napisao pripadnik astetskog pokreta, što se može uočiti u narativu, koji reflektira cikličku prirodu monastičkog života. Iako putovanje sv. Brendana traje sedam godina, tekst opisuje samo tri godine, pripreme za put i povratak. *Navigatio* je slojevito djelo, koje uz tipične opise putovanja, donosi i "nadnaravna" iskustva, prema autoru bi trebali promatrati u svijetlu povijesnog narativa jer upućuju na to da ih publika teksta prepoznaje. Dok narativ o "nadnaravnom" ima zadaću opisati božanski svijet te njegovo razumijevanje povezano s kontemplacijom. Treća važna komponenta teksta jest liturgija, koja služi kao poveznica između povijesnih i alegorijskih dijelova teksta. Autor zaključuje da bi se tekst trebao promatrati kao redovnička kreacija, koja kazuje priču o redovnicima i ukazuje na tadašnje ideale monastičkog života. Također predlaže da se *Navigatio* uzme u obzir u analizama povijesti crkve u Irskoj, ali i povijesti tamošnjeg asketskog pokreta.

Druga studija u zborniku, ona same urednice Svetlane I. Luchitskayeve, nosi naslov *Travelling to the Holy Land in the Twelfth and Thirteenth Centuries: a Study in the History of Everyday Life* (22-47), u kojoj nam uz pomoć raznih izvora, ukazuje na razne socijalno-kulturne percepcije putnika toga vremena. Koristeći se zapisima Saewulfa, Theoforicusa, Turnhoula i Ivana od Würzburga donosi nam križarske doživljaje tadašnjeg svijeta. Prva prepreka s kojom su se križari suočili, bila je promjena klime te pri opisivanju dominiraju opisi vremenskih neprilika, poput gustih magla i velikih kiša. Također, prijevoz je u srednjem vijeku bio veliki problem, postojalo je samo nekoliko dobrih cesta i mostova te je većina križara bila nepripremljena za prelazak preko rijeka. No, često se problemi na cestama tumače i na simbolički način, to jest kao kazna za nedjela. Opisi prirode koji su nam ostali zabilježeni najčešće su stereotipni, poput napuštenih mjesta, guste šume, strmih planina i sl., ali i u ovakvim se opisima izmjenjuju stvarni geografski opisi i simbolička značenja. Osim geografskih oznaka, kroničari su